

KIRJAILIJAN LUOVAA PROSESSIA ETSIMÄSSÄ

Referaatti teoksesta *The Psychology of Creative Writing* (2009). toim. Kaufman & Kaufman. Luku 9. "In search of the writer's creative process"

Luovan kirjoittamisen prosessia voidaan parhaiten hahmottaa yhdistelemällä teoriaa kirjoittamisprosessista ja luovasta (ongelmanratkaisu-)prosessista. Samat keskeiset piirteet pätevät niin ongelmaratkaisu- kuin luovan kirjoittamisen prosessiinkin. On kuitenkin olennaista erottaa toisistaan luovan kirjoittamisen prosessi ja kirjoittamisprosessi yleisesti. Kirjoittamisprosessi näyttäytyy eräänlaisena kielellisenä ongelmanratkaisuna, mikä ei kata luovan kirjoittamisen prosessin monitahoisuutta.

Csikszentmihalyin (1996) tutkimuksen mukaan luovan ongelmaratkaisun perusmallina pidetyn Wallasin (1926) luoman 4-vaiheisen mallin vaiheet ovat ominaisia myös luovalle kirjoittamisprosessille. Mallin ensimmäinen vaihe on valmistelu, tietoinen prosessi, jossa tehdään alustava analyysi aiheesta sekä määritellään ja rajataan tehtävä että laaditaan ratkaistava ongelma. Toisena vaiheena on hautomisvaihe (*incubation*), jolloin asiaa ei ajatella tietoisesti vaan mieli työstää ideaa tiedostamattomassa, synnyttäen assosiaatioita ja ideayhdistelmiä. Kolmantena seuraa valaistuminen (*illumination*), jolloin alitajunnan prosesseissa syntynyt, lupaava idea nostetaan tietoiseen käsittelyyn ja tarkasteluun. Neljäntenä vaiheena on vahvistaminen (*verification*), jolloin ideaa arvioidaan, jalostetaan ja kehitetään edelleen.

Tämä vaihemalli tarjoaa hyvän perusrungon luovan prosessin ymmärtämiseksi sekä havainnollistaa sen peruspiirteitä, mutta sitä pidetään kuitenkin liian pinnallisena ja rajallisena luovan prosessin kokonaisvaltaiseen ymmärtämiseen ja hahmottamiseen. Mallia on kehitetty erottamalla ongelman muodostamis- tai löytämisvaihe valmisteluvaiheesta, jonka aikana olennaista tietoa kerätään ja alustavia aiheita synnytetään. Jotkin tutkijat erottavat edelleen toisistaan ongelman havaitsemisen, ilmaisemisen ja muotoilun. Luovan prosessin on havaittu sisältävän sarjoja lyhyitä vuorovaikutuksen hetkiä produktiivisen ja kriittisen ajattelun välillä, samoin kuin suunnittelevia ja kompensoivia toimintoja.

Luovan kirjoittamisen prosessi on kuitenkin luovaa prosessia tarkemmin rajatumpi, omalaatuisempi osa-alueensa. Luovan kirjoittamisen prosessiin keskittyneessä tutkimuksessa on piirretty esiin 3 pääaktiviteettiä: suunnitteleminen (mitä, miten, mitkä tavoitteet, kenelle, miksi), itse kirjoittaminen (tässä kohden viitataan vahvasti Sharplesin *How we write* -teoksen lukuihin 3–4) sekä uudelleenlukeminen ja editoiminen.

Kirjoittamisvaiheessa suunnitelman kehittäminen etenee käsittekokonaisuuksien ketjun assosiaatioprosessina, jonka rajoitteina toimivat genererajat ja tehtävään liittyvät muut rajoitteet. Olennaisena tekijänä tätä kehittämisen- ja ideointiprosessia on ydinidea (*primary generator*), jonka pohjalta ja ympärille tekstiä ja tarinaa lähdetään rakentamaan ja kehittämään: ydinidean omaperäisyydestä ja tarkkuudesta riippuu siitä versovien assosiaatioiden määrä ja laatu. Editoidessa tekstiä verrataan kirjoittajan omiin tavoitteisiin, toiveisiin ja näkemyksiin, etsitään muunneltavaa ja korjattavaa, joka ei sopisi haettuun ideaan/tyyliin ja tehdään tarvittavat muutokset. Editointia tapahtuu niin ideoimisen ohessa kuin tuotoskokonaisuuden valmistuttuakin.

Doyle (1998) kehitti edelleen Csikszentmihalyin huomiota luovan 4-vaihemallin pätevydestä kirjoittamisprosessiin. Hän loi mallin fiktion maailmasta (*the fiction world*) ja kirjoittamisen maailmasta (*the writing realm, writer's world*), joiden välillä luovan kirjoittamisen prosessissa liikutaan jatkuvasti.

Kirjoittamisprosessi alkaa alkusysäyksestä, tapahtumasta, joka erottuu jollain tavoin jokapäiväisestä arjesta (koskettava, kiehtova, mieltä askarruttava, hämmentävä, arvoituksellinen, selittämätön, unohtumaton tai pakahduttava) ja jota voidaan näin ollen pitää kirjoittamista ruokkivana ongelmana, jota halutaan tutkia. Tällöin kirjoittaja astuu fiktion maailmaan, jossa hän mielikuvituksensa turvin tutkii aihetta ja sen olemusta, herättäen sen tarina-aihioksi. Fiktion maailmaa luonnehtii kirjoittajan passiivinen asenne, jolloin tarinan koetaan vain keriytyvän auki itsestään. Fiktion maailmassa ovat käytössä produktiivinen ajattelu ja improvisaatio ja sieltä puuttuu refleктоiva, arvioiva ajattelu.

Fiktion maailmassa ei oleilla loputtomiin, vaan sieltä siirrytään kirjoittamisen alueelle, jossa ratkotaan käytännön ratkaisuja, kuten kuinka valittua näkökulmaa voidaan kehittää ja miten aiheesta saadaan toimiva tarina. Fiktion maailman vastakohtana kirjoittamisen maailmassa kirjoittaja on aktiivinen, kriittinen ja ohjaileva. Esimerkiksi tarinan suuntaa ja hahmoja tarkastellaan ja kehitetään tietoisesti ohjaillen.

Vaikka luovan kirjoittamisen prosessilla on monia yhteneväisiä piirteitä luovan ongelmaratkaisuprosessin kanssa, pitää Doyle fiktion maailmassa tapahtuvaa kerronnallista improvisaatiota yksinomaan luovan kirjoittamisen piirteenä. Tämä siksi, että luovaa kirjoittamista leimaa henkilöhahmon näkökulman ottaminen kerronnan kautta. Lisäksi Doyle korostaa kehämäistä luonnetta siirryttäessä fiktion maailman ja kirjoittamisen maailman välillä.